

mig som uheldig i væsentlige Punkter. Det er en Indrømmelse, gjort fra de Sider i vort politiske Liv, som tidligere ikke have villet være med til nogen Indrømmelse af den Art. Og det forekommer mig at have sin Betydning, at det er en Indrømmelse, der ikke blot er gjort igennem Agitationen og dens Virksomhed ude omkring, men er kommen frem i et Lovforslags Form, en Indrømmelse, som er slaaet fast igennem en Handling i vor Lovgivning. En Indrømmelse af den Art vil kunne faa en Rækkevidde for den fremtidige Udvikling, som man ikke skal overse. Det betyder noget, at ved en saadan Tanke, fremsat i et tiltraadt Lovforslag, have Partierne for saa vidt bundet sig; særlig de Partier, som tidligere have bekæmpet det samme Princip, have øjensynlig ved en Indrømmelse som denne saaledes bundet sig for Fremtiden, at Udviklingen maa gaa videre ad samme Vej. Det forekommer mig at være en Sejr vunden for Oppositionen over Regeringen, at det nævnte Princip her er anerkendt, ja, fra Princippet's Side udelukkende en Sejr, Oppositionen har vundet over Regeringen. Men som sagt, det er det nøgne og golde Princip, hvis Sejr er slaaet fast i Lovforslaget og det er mig ganske klart, at nogen Tilfredsstillelse i det enkelte, i det praktiske, Landet over, vil dette Lovforslag endnu ikke medføre. Der vil gaa lang Tid hen, inden det vil blive muligt at forme en saadan Lov saaledes, at den kommer til at fyldestgøre alle de naturlige Krav. Der vil behøves en Udvikling af den offentlige Mening, som kan bringe Princippet's Virkeliggørelse ind paa mere frugtbare Baner end den, der i denne Lov er fulgt. Men jeg tror, at Bevægelsen er stærkere end Personerne, jeg tror, at der er en Logik i den historiske Udvikling, der vil gøre, at den, der i dette Øjeblik f. Eks. gaar med til et Lovforslag som dette for derigennem at slaa en Bom for videre Konsekvenser, som han tror, dette Lovforslag vil affære, naar Tiden gaar, vil føle sig skuffet paa det alvorligste og se, at den enkelte intet maater mod selve den historiske Tvang og Trang til Konsekvenserne af, hvad der er sket, og at dette Lovforslag ikke er blevet Guden paa noget, men Begyndelsen til noget. Dette, at det rette Princip er slaaet fast, er for mig det, som gør, at jeg ser med mere velvillige Øjne paa Lovforslaget trods al min Kritik, der jo væsentlig falder sammen med den, der af andre er udtalt her i Salen, og for mig er Princippet det afgørende, og Begivenhedernes indre Logik i den Grad det overvejende, at jeg ikke tvivler om, at man ved at fastholde

den Indrømmelse, der her i dette Øjeblik er gjort, vil føres videre, der vil derigennem være laagt et Grundlag for den fortsatte Bevægelse Landet over, der efterhaanden kan føre til en Løsning af Sagen. Jeg betragter altsaa ikke Lovforslaget som Løsning af nogen Sag. Jeg ser det i den Belysning: hvis de, der tænke som jeg, en Gang i en nærmere eller fjernere Fremtid ville føre denne Sag til en virkelig Løsning, som man kan være tjent med, er det saa praktisk i dette Øjeblik at styde den Indrømmelse bort, som fra Regeringens Side er gjort overfor de Principper, Oppositionen har foreslået, eller vil det være rigtigst at holde Indrømmelsen fast og derigennem vinde et Udgangspunkt for Fremtiden? Naar jeg saaledes ser rent praktisk og upersonligt paa Sagen uden Hensyn til, om jeg personlig kunde føle mig kaldet til at gaa med den ene eller med den anden Side her i Salen, i det hele taget uden at tænke paa andet, end hvad der har de frugtbarste Følger for Fremtiden, saa staar det klart for mig, at man skal holde sine Modstandere fast paa de Punkter, hvor de have gjort Indrømmelser, der bane Vejen over til de Tanker, man selv vil have gennemført, og ikke støde Modstanderne ud igen i det vilde og løse dem fra de Baand, Indrømmelserne lægge paa dem. Jeg siger det rent ud af Boven; det er min Opfattelse, og mit Synspunkt for denne Sags Stilling i Øjeblikket, at Tilfredsstillelse Landet over vil dette Forslag ikke vække, men det vil vække en fortsat Kamp i det offentlige Liv for at faa Principperne gennemførte saaledes, at Virkeligheden kommer til at svare til dem. Der er det, jeg mener, at ogsaa de Mangler, som findes i Lovforslaget, kunne faa praktisk Betydning, fordi de pointerer, hvad den fremtidige Agitation for en mere gennemgribende Løsning af Sagen maa have sin Opmærksomhed henvendt paa. Det viser alle de Punkter, hvor man i Øjeblikket har grebet fejl, og man vil derigennem ligesom have et Program for, hvad de næste Skridt skulle være. Naar det i Øjeblikket er saaledes og det tror jeg, man indrømmer at det vil være de velvilligsindede Kommuner, i hvilke Lovforslagets Principer blive gennemførte, medens de vrangvillige Kommuner manges Gang ville kunne sno og dreje sig saaledes, at der ikke kommer synderligt ud af Loven, saa har jeg den Tro til den fortsatte Bevægelse, at der paa Grundlag af, hvad der er opnaaet ved Princippernes Anerkendelse, efterhaanden vil udvikle sig en offentlig Mening, der tvinger de vrangvillige til at gaa de Veje, som de velvillige fra Begyndelsen ere slaaede